

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд „Финансови аспекти на прехода към
кръгова икономика“

с автор докт. Николай Василев Тодоров, докт. № D010221235,
катедра „Финанси кредит“ при СА „Д. А. Ценов“

Изготвено от проф. д-р Стоян Проданов с научна специалност 05.02.05
„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, регистриран в
НАЦИД от 01.12.2018 г.,

Форма на докторантура: Докторант редовна форма

Водеща обучението катедра: Катедра „Финанси и кредит“ при Факултет
„Финанси“

Научен ръководител: Проф. д.н. Стефан Симеонов

Докторска програма: „Финанси, парично обръщение, кредит и
застраховка“ (Финанси)

Уважаеми колеги,

Темата на дисертацията на докторант Николай Василев Тодоров е
„Финансови аспекти на прехода към кръгова икономика“. Рецензията е
разработена в съответствие с изискванията на Закона за развитието на
академичния състав в Република България - ЗРАСРБ, Правилника за
прилагане на ЗРАСРБ - ППЗРАСРБ и Правилника за РАС на Стопанска
академия "Д. А. Ценов".

1. Обща информация за докторанта

Докторант Николай Василев Тодоров е обучаван по докторска
програма към катедра "Финанси и кредит" на СА „Д. А. Ценов“ по научна
специалност "Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка
(Финанси)". Образованието му като магистър по икономика от СА „Д. А.
Ценов“ и текущото обучение в докторската програма по финанси формират
солидна теоретична основа, която в съчетание с практическия опит обуславя

висока степен на приложимост и реализъм на научните резултати.

Докторант Николай Василев Тодоров е икономист с дългогодишен практически опит в сферата на публичните финанси, местното самоуправление и данъчния контрол, който съществено обогатява научноизследователската стойност на разработката. В професионален план той е дългогодишен участник в местното управление като общински съветник в Община Троян, включително с опит като председател на Общинския съвет, където активно участва в разработването и актуализирането на нормативни актове, стратегически документи и политики на местно равнище. Паралелно с това притежава значителен опит в данъчната администрация като данъчен инспектор в Националната агенция за приходите, което му осигурява задълбочено познаване на фискалните механизми, контрола и отчетността в публичния сектор .

Професионалната му дейност включва и управление на частен бизнес, както и активна роля в гражданския сектор – като ръководител на проекти и експерт в областта на кръговата икономика, където разработва и реализира инициативи, свързани с устойчивото развитие, екологичните политики и общественото участие. Участието му в разработването на реално приети нормативни актове и институционални анализи в сферата на управлението на отпадъците и зелената система на общинско ниво представлява особено ценен практически опит, който намира пряко отражение в дисертационния труд.

2. Общо представяне на дисертационния труд, преценка на формата и структурата на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 383 страници, от които 353 страници основен текст, приложения и библиография и е оформен в съответствие с добрите академични практики и нормативните изисквания за докторска дисертация. Структуриран е в увод, три глави, заключение, библиография и приложения, като логиката на изложението следва класическия академичен модел. Всяка от главите е ясно дефинирана и допринася за

реализирането на общата цел на изследването. Структурата на труда осигурява добър баланс между теоретични постановки, емпиричен анализ и практически насоки.

Библиографията обхваща значителен брой български и чуждестранни източници, нормативни документи, стратегически рамки на ЕС, както и доклади на международни организации. Тя съдържа 169 източника, включително нормативни актове, стратегически документи, научна литература и публикации от реномирани международни бази данни. Цитирането е извършено коректно по утвърдения APA стил, като е налице вътрешна последователност между библиографските позовавания в текста и описанието в края на дисертацията. Представени са 31 фигури и 40 таблици. В заключението са обобщени основните резултати от изследването, като са открити постигнатите научни и приложни приноси, формулирани са препоръки за институционална практика и насоки за бъдещи изследвания. Налице е декларация за оригиналност на труда, с което авторът удостоверява, че представеното изследване е резултат от самостоятелна научноизследователска дейност.

3. Научна и съдържателна оценка на разработката

Дисертационният труд на докторант Николай Василев Тодоров разглежда една от най-актуалните и стратегически значими теми в съвременната икономическа наука – финансовите аспекти на прехода към кръгова икономика, с фокус върху приложимостта ѝ на общинско равнище. Научната проблематика е ситуирана в контекста на европейските политики за устойчиво развитие, Зеления пакт и необходимостта от трансформация на линейния модел „вземи–произведи–изхвърли“ в ресурсоефективен, ниско въглероден и възобновяем икономически модел.

Обект на изследването са моделите на кръгова икономика, свързани с основни общински дейности. Предмет на изследването са нормативните, административните и финансово-икономическите механизми, чрез които

принципите на кръговата икономика могат да бъдат внедрени и институционализирани на местно равнище. Това разграничение е направено ясно и последователно, като позволява фокусиране върху финансовата страна на процеса, която често се разглежда като основна бариера пред практическото реализиране на кръговите политики.

Основната изследователска теза, формулирана от автора, е че въвеждането на кръгови икономически способности на общинско ниво е не само екологично и социално оправдано, но и икономически ефективно, при условие че се изгради интегриран управленски и финансов модел.

Поставената цел е да се разкрият приложими кръгови икономически модели и да се разработят научно обосновани финансови инструменти за тяхното внедряване в българските общини е логически обвързана с формулираните задачи и хипотези. Изследователските задачи са структурирани, започвайки от теоретичен и исторически анализ, през сравнителен преглед на международни практики (вкл. японския модел), до разработване и апробиране на конкретни финансови инструменти, а именно нова методика за определяне на такса битови отпадъци, базирана на принципите на кръговата икономика.

Прави впечатление методологичната обоснованост на разработката. Авторът използва широк спектър от методи като сравнителен и системен анализ, дедукция и индукция, анализ „разходи-ползи“ (CBA), сценариеен анализ, анализ на чувствителността, както и изчисляване на ключови инвестиционни показатели като NPV, IRR, BCR и Payback Period. Включването на SROI (Social Return on Investment) разширява традиционната финансова рамка с оценка на социалните ефекти, което свидетелства за модерно разбиране на публичните инвестиции в условията на устойчиво развитие.

Емпиричната част, съсредоточена върху община Троян, представлява съществен принос към научната стойност на труда. Чрез разработването на три сценария за периода 2025–2035 г., анализ на дисконтирани парични

потоци и оценка на икономическата жизнеспособност на проекта за разделно събиране на отпадъци, авторът демонстрира способност за прилагане на финансови инструменти в реален институционален контекст. Анализът е задълбочен и включва оценка на рисковете, чувствителността към дисконтовия процент и съответствието с европейските и националните стратегически рамки.

Научната аргументация е последователна и логически издържана. Авторът успешно интегрира теоретичните концепции на кръговата икономика с инструментариума на публичните финанси. В разработката ясно се проследява връзката между кръгооборота на материалните ресурси и кръгооборота на паричните потоци, което е ключово за финансовата устойчивост на модела. Това придава на труда висока степен на концептуална завършеност.

Дисертацията демонстрира аналитичност и способност за критично мислене. Авторът не се ограничава до описателен анализ на политиките, а предлага конкретни управленски решения и финансови механизми, адаптирани към българската институционална среда. Това свидетелства за научна самостоятелност и способност за трансфер на международен опит към националния контекст.

4. Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд „Финансови аспекти на прехода към кръгова икономика“ е структуриран в увод, три логически последователни глави, заключение, библиография и приложения. Вътрешната композиция на разработката следва ясна научна логика – от концептуалното и нормативно осмисляне на кръговата икономика, през разработване на финансови и управленски модели, до тяхната емпирична проверка на общинско равнище.

В увода авторът аргументира актуалността на темата в контекста на глобалните ресурсни ограничения, климатичните предизвикателства и

необходимостта от трансформация на съществуващия линеен модел на икономическо развитие. Формулирани са обектът и предметът на изследването, изследователската теза, целта и конкретните задачи, както и работните хипотези, които ориентират цялостната логика на разработката. В тази част се заявява, че фокусът е върху финансово-икономическите измерения на прехода към кръгова икономика и върху възможностите за тяхното институционализиране на местно равнище.

Първа глава е посветена на теоретичните постановки, регулаторната рамка и актуалното състояние на кръговата икономика. В нея се прави исторически преглед на възникването и развитието на концепцията, от ранните идеи за икономическо равновесие и ограниченост на ресурсите до съвременните интерпретации на кръговата икономика като системен модел на устойчив растеж. Разгледани са теоретичните основи, включително икономиката на ефективността, индустриалната екология и концепциите за материални и енергийни потоци. Специално внимание е отделено на законодателната рамка на Европейския съюз и на мястото на кръговата икономика в Многогодишната финансова рамка 2021–2027 г., както и на степента на въвеждане на кръговите принципи в националното и местното законодателство. По този начин първата глава поставя теоретичния и нормативен фундамент на изследването и очертава проблемните области, които изискват финансово и управленско решение.

Втора глава е насочена към разработването на нови модели, базирани на принципите на кръговата икономика. Тя има изразен аналитичен и конструктивен характер. В началото се разглежда японският модел на преход към кръгова икономика, като се анализират нормативните и фискалните инструменти, чрез които този модел е институционализиран. Авторът извежда поуки и възможности за адаптация към българската среда. В следващите части се разглеждат социалните измерения на кръговата икономика в контекста на концепцията „Общество 5.0“, включително ролята на информационните технологии, блокчейн и дигиталните платформи за

проследяемост на ресурсите. Значим акцент представлява разработването на модел за кръгово градско земеделие, разгледано като инструмент за интеграция на екологични, социални и икономически цели в градската среда. Централно място във втора глава заема финансовият модел за нова методика за определяне на такса битови отпадъци (ТБО) в контекста на кръговата икономика. Тук авторът анализира съществуващата нормативна уредба, предлага нов модел за администриране на таксата и очертава възможностите за финансиране на дейностите по управление на отпадъците при преход към разделно събиране и ресурсна ефективност. Така втората глава изпълнява ролята на мост между теоретичните постановки и конкретните финансови решения.

Трета глава има емпиричен и приложен характер и представя проверка на предложените модели на общинско равнище, съсредоточена върху община Троян. В началото се анализират причините за нарушаване на екологичните регулации и факторите, които възпрепятстват прилагането на кръговия модел в региона. Извършена е класификация на причинителите по икономически, социални и териториални признаци. Основен акцент е поставен върху анализа „разходи-ползи“ (СВА) за въвеждане на новата методика за ТБО и задължително разделно събиране на отпадъците в периода 2025–2035 г. Авторът изчислява дисконтирани парични потоци, нетна настояща стойност (NPV), вътрешна норма на възвръщаемост (IRR), коефициент ползи/разходи (BCR) и срок на откупуване, като разработва три сценария на развитие. Извършен е анализ на чувствителността спрямо дисконтовия процент и ключовите параметри, както и оценка на социалната възвръщаемост чрез SROI. Допълнително е проведено анкетно проучване сред населението относно нагласите към разделното събиране на отпадъците и местните екологични политики, което допълва финансовия анализ с поведенческо и социално измерение.

Заключението обобщава основните резултати, потвърждава/отхвърля изследователските хипотези и формулира препоръки за усъвършенстване на

нормативната и финансовата рамка на кръговата икономика на общинско ниво. Приложенията съдържат нормативни справки, модели и допълнителни изчисления, които повишават прозрачността и проверимостта на анализа. Може да се резюмира, че в дисертационния труд са демонстрирани последователност, логическа свързаност и методологична убедителност.

5. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Николай Василев Тодоров съдържа съществени научни и научно-приложни приноси, които могат да бъдат систематизирани както в теоретичен, така и в методологичен и практически аспект. Те са логически следствие от формулираната изследователска теза и от последователното развитие на анализа в трите основни глави на разработката .

На първо място, научен принос представлява систематизирането и доразвиването на концептуалната рамка на кръговата икономика през призмата на публичните финанси. Авторът Тодоров не разглежда кръговата икономика единствено като екологична или индустриална концепция, а я позиционира като финансово-икономически модел, чието внедряване изисква адекватни фискални инструменти, бюджетни механизми и устойчиви парични потоци.

Второ, съществен принос е разработването на интегриран финансов модел за определяне на такса битови отпадъци (ТБО), базиран на принципите на кръговата икономика. Моделът надгражда съществуващата нормативна рамка, като предлага методика, ориентирана към стимулиране на разделното събиране, намаляване на смесените отпадъци и въвеждане на икономически стимули за ресурсна ефективност. Научната стойност на този принос се изразява в обвързването на фискалната политика на местно равнище с кръговите принципи чрез ясно структурирани финансови параметри и сценарии.

Трето, приносен характер има приложението на инвестиционни и

финансови показатели – нетна настояща стойност (NPV), вътрешна норма на възвръщаемост (IRR), коефициент ползи/разходи (BCR), срок на откупуване и социална възвръщаемост (SROI) – при оценката на общински екологични политики. Чрез прилагането на анализа „разходи-ползи“ в хоризонт 2025–2035 г. се демонстрира, че кръговият модел може да бъде финансово устойчив и икономически оправдан. Това представлява методологичен принос, тъй като традиционно подобни политики се аргументират предимно с екологични съображения, без достатъчна финансова обосновка.

Четвърти принос се откроява в адаптирането на елементи от японския модел на кръгова икономика към българската институционална среда. Авторът извежда фискални и нормативни механизми, които могат да бъдат трансферирани и приложени при съобразяване със специфичните характеристики на местното самоуправление в България. Този сравнителен анализ обогатява националната научна дискусия и предлага реалистични насоки за усъвършенстване на регулаторната рамка.

Пето, с приносен характер е емпиричната апробация на интегриран кръгов модел в конкретна общинска среда (Община Гроян). Чрез съчетаване на финансов анализ, оценка на риска, анализ на чувствителността и анкетно проучване сред населението се изгражда цялостна картина на икономическата, социалната и институционалната приложимост на модела.

Шести принос се изразява в интеграцията на социалното измерение чрез използването на показателя SROI и чрез анализ на обществените нагласи към разделното събиране на отпадъците. Това разширява финансовата оценка отвъд класическите инвестиционни критерии и въвежда по-широк хоризонт на обществена стойност и социален ефект.

Така научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд могат да бъдат формулирани като: концептуално осмисляне на кръговата икономика като финансово-икономически модел; разработване на приложим фискален инструмент за общинско ниво; методологично

обогатяване чрез използване на инвестиционен анализ в публичния сектор; емпирична проверка на икономическата жизнеспособност на кръговите политики; и адаптация на международен опит към българската институционална среда.

6. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторант Николай Василев Годоров е представил публикации по темата на дисертационния труд, отразяващи основни резултати от изследването. Публикациите са тематично пряко свързани с проблематиката на кръговата икономика, финансовите механизми на прехода и приложението им на общинско равнище.

Докторантът е автор на 7 публикации по темата на дисертационния труд, в това число 4 статии и 3 научни доклада. Публикациите са самостоятелни.

В съдържателно отношение те демонстрират последователност в научните търсения на автора, ясно формулирани изследователски въпроси и аргументирани изводи. Част от публикациите развиват отделни аспекти на финансовия модел за такса битови отпадъци и анализа „разходи-ползи“, което свидетелства за поэтапно представяне и апробиране на научните резултати. Общата оценка е положителна.

7. Оценка на автореферата

Авторефератът коректно и синтезирано представя основните изискуеми елементи на дисертационния труд като актуалност, обект, предмет, изследователска теза, цел и задачи, методология, структура и постигнати резултати. Научните и научно-приложните приноси са ясно формулирани, а публикациите са отразени в съответствие с нормативните изисквания. Съдържанието адекватно отразява дисертацията и изпълнява предназначението си на концентрирано представяне на изследването.

8. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам фундаментални критични бележки и препоръки Въпреки високото научно равнище на труда могат да бъдат отправени няколко препоръки:

- Би могло да се разшири сравнителният анализ с повече български общини с оглед повишаване на обобщаемостта на резултатите.

- Допълнително развитие на анализа на макроикономическите рискове би обогатило финансовата устойчивост на модела.

Но това не намалява положителната цялостна оценка на дисертационната разработка. Бих искал да задам следните въпроси на докторанта:

1. Разглеждайки разработения финансов модел за определяне на такса битови отпадъци, как оценявате риска от социална неприемливост на диференцираното таксуване и какви механизми бихте предложили за постигане на баланс между икономическа ефективност и социална справедливост?

2. С оглед на предложената интеграция между нормативни, финансови и институционални механизми, кои са критичните фактори за координация между местната и централната власт, без които внедряването на кръговата икономика би останало фрагментарно и неефективно?

9. Обобщено заключение и оценка

Представеният дисертационен труд за образователната и научна степен „доктор“ притежава изискваните количествени и качествени характеристики и е добре структуриран и подкрепен с анализи и изводи. Дисертационният труд представлява самостоятелно, задълбочено и научно обосновано изследване с ясно формулирани цели, адекватна методология и значими научно-приложни резултати. Разработката съчетава теоретична аргументация с емпирична проверка и предлага практически приложими финансови решения за прехода към кръгова икономика на общинско равнище.

Общата ми оценка е положителна. Трудът отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Това ми дава основание да призова научното жури за положително гласуване за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Николай Василев Тодоров по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност “Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (Финанси)”.

31.3.2026 г.

Рецензент:

/Проф. д-р Стоян Проданов/